

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

DEJINY PEDAGOGIKY

6.

doc. Dr. Vlasta Cabanová, PhD.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Vrchol pedagogického realizmu

JAN AMOS KOMENSKÝ

*„ je jedním z nej pamätnejších mužov
všetkých čias a národov“*

(historik František Palacký)

***Človek sa môže stať človekom len pomocou výchovy,
nie je ničím, iba tým, čím ho robí výchova".***

- SPISOVATEĽ, MYSLITEĽ, HISTORIK, FILOLÓG, FILOZOF, PEDAGÓG A REFORMÁTOR ŠKOLSTVA V RÔZNYCH KRAJINÁCH
- PÔSOBIL NA DRAMATICKÚ DOBU 17. STOROČIA.
- MAL VEĽKÚ TÚŽBU NAPRÁVAŤ NEDOSTATKY, KDEKOĽVEK SA S NIMI POČAS ŽIVOTA STRETOL.
- MAL HLBOKÝ ZÁUJEM O ČLOVEKA A JEHO ZDOKONAĽOVANIE A CHÁPAL HO PROJEKT NÁPRAVY KTORÝ BOL NA TIE ČASY UTOPICKÝ.
- POKROKOVÝ MYSLITEĽ O VÝVOJI A UTVÁRANÍ ČLOVEKA A SPOLOČNOSTI.

NIEKTORÉ ŽIVOTOPISNÉ ÚDAJE

J. A. KOMENSKÉHO

- NARODIL SA 28. MARCA 1592 V UHORSKOM BRODE NA MORAVE (NIVNICA A STRÁŽNICA).
  - VYRASTAL V PROSTREDÍ JEDNOTY BRATSKEJ
  - JEHO RODINA PATRILA K VPLYVNEJ VRSTVE VRCHNOSTENSKÝCH ÚRADNÍKOV
  - ZAVČASU OSIREL (1604) A MAL ŤAŽKÉ DETSTVO.
  - PODPISOVAL SA *COMENIO NIVANUS*
-

KOMENSKÝ - PŮTNIK

DETSTVO: UHERSKÝ BROD, NIVNICE, STRÁŽNICE
1592 - 1608

ŠTÚDIUM: PŘEROV, HERBORN, HEIDELBERG
1608 – 1614

- PÔSOBENIE V PŘEROVĚ 1614 - 1617
- PÔSOBENIE VO FULNEKU 1618 – 1621
- SKRÝVANIE VO VÝCHODNÝCH ČECHÁCH 1621 - 1627
- LEŠNO 1628 – 1641
- LONDÝN 1641 - 1642
- ELBLĄG 1642 - 1648
- LEŠNO 1648 - 1650
- BLATNÝ POTOK 1650 – 1654
- LEŠNO 1654 - 1656
- AMSTERDAM 1656 - **1670**

ŠTÚDIUM: PŘEROV, FULNEK, HERBORN, HEIDELBERG

- KEĎ MAL 16 ROKOV ZAČAL *SYSTEMATICKY ŠTUDOVAŤ V PŘEROVE NA LATINSKEJ ŠKOLE*, KDE PRAVDEPODOBNE DOSTAL PRÍMENIE AMOS, AMOSUS – MILÁČIK.
- NESKÔR NA VYSOKEJ ŠKOLE (AKADÉMII) V HEBRONE A HEIDELBERGU V NEMECKU. TU HO VÝRAZNE OVPLYVNILO ŠTÚDIUM PRÁC F. BACONA, L. VIVESA, J. H. ALSTEDA.

---

*1611 – 1614 – študoval na vysokých školách v **Herborne a Heidelbergu** v Nemecku

V R. 1614 – 1618 UČITEĽ A KAZATEĽ V PŘEROVE

- V R. 1614 PO NÁVRATE ZO ŠTÚDIÍ HO VYSVÄTILI ZA KŇAZA.
  - UŽ POČAS PÔSOBENIA V PŘEROVE, KDE BOL AKO UČITEĽ A SPRÁVCA ŠKOLY,
  - UKÁZAL SA AKO UZNÁVANÝ TEOLÓG A ZNALEC NÁBOŽENSKÝCH UČENÍ.
  - KRIKĽAVÉ NEDOSTATKY ŠKOLSKEJ PRAXE HO INŠPIROVALI A PRIVIEDLI NA MYŠLIENKU POKUSU O NÁPRAVU – ŠKOLSKÚ REFORM, PRETO ZAČAL BUDOVAŤ NÁPRAVU VZDELÁVANIA A VÝCHOVY
NA FILOZOFII CELÉHO ŽIVOTA.
-

KOMENSKÝ KŇAZ A UČITEĽ V PŘEROVE

PRAVIDLA SNAŽŠÍ MLUVNICE

(*GRAMATICAE FACILIORIS PRACEPTA*)

POKLAD JAZYKA ČESKÉHO (*THESAURUS LINGUARE BOHEMICAE*)

DIVADLA VEŠKERENSTVA VECÍ.

FULNEK NA MORAVE (bol správcom školy a bratského zboru)

- V TOMTO OBDOBÍ SA OŽENIL. JE TO ŠŤASTNÉ OBDOBIE STAROSTLIVOSTI O MLADÚ RODINU V PREDZVESTI 30-ROČNEJ VOJNY. TO ODRAZILO V SPISE *LISTOVÉ DO NEBE* (1619). PROBLÉM SOCIÁLNEJ NESPRAVODLIVOSTI PO ROKU 1620 (BITKE NA BIELEJ HORE) NASTUPUJE OBDOBIE PERZEKÚCIE NEKATOLÍKOV V ČESKU.
  - V TOMTO ŤAŽKOM OBDOBÍ A AJ VPLYVOM RODINNEJ TRAGÉDIE VZNIKÁ PRÁCA *LABYRINT SVĚTA A RÁJ SRDCE* (1623).
-

Miesto pobytu J. A. Komenského v bývalom zbere Jednoty českobratskej vo
Fulneku

KOMENSKÝ ako utečenec

PO R. **1620** SA MUSEL SKRÝVAŤ PRED PRENASLEDOVANÍM
PROTIREFORMÁCIE U SVOJICH ŠĽACHETNÝCH PRIATEĽOV.

V R. **1628** BOL DONÚTENÝ PREJSŤ HRANICU A ODÍŠŤ NATRVALO ZO
SVOJEJ VLASTI. ZAČAL TAK 42 ROKOV DLHÝ POBYT UTEČENCA.

USÍDLIL SA V POĽSKOM **LEŠNE**, KDE PÔSOBIL AKO UČITEĽ A
ZÁSTUPCA REKTORA GYMNÁZIA.

Najproduktívnejší vek J. A. Komenského spadá do obdobia tridsaťročnej
vojny (**1618 – 1648**) keď bola Európa rozdelená na dve znepriatelené časti.
Svojou prácou pozdvihol bratské školstvo v Lešne.

NÚTENÝ no TVORIVÝ POBYT v LEŠNE

PO ODCHODE Z MORAVY SA USÍDLI
V POĽSKOM **LEŠNE**,

JEDNOTY BRATSKEJ KDE PÔSOBÍ V ROKOCH:

- **1628 – 1641:** TU NAPÍŠAL VEĽKÁ DIDAKTIKA, INFORMATÓRIUM ŠKOLY MATEŘSKÉ, VESTIBULUM - PREDSIENŇ (1633)
- **1648 – 1650:** ŠKOLA HROU, ZÁKONY PRE DOBRE USPORIADANÚ ŠKOLU, PRAVIDLÁ SPRÁVANIA MRAVNOSTI
- **1654 – 1656:** POSOL MIERU, SVETLÁ EURÓPY

KOMENSKÉHO JAZYKOVEDNÉ PRÁCE

POKLAD JAZYKA ČESKÉHO (THESAURUS LINGUAE BOHEMICAE)

(ČESKO-LATINSKÝ SLOVNÍK; 40 ROČNÁ PRÁCA) ZHOREL PRI POŽIARI LEŠNA

NAJNOVŠIA METÓDA JAZYKOV (METHODUS LINGUARUM NOVISSIMA) PODROBNE V NEJ VYLOŽIL A ZDÔVODNIL TEÓRIU VYUČOVANIA JAZYKOV)

DIVADLO VEŠKERENSTVA VĚCÍ (THEATRUM UNIVERSITATIS RERUM)

(NEDOKONČENÝ SPIS V KTOROM ŽIADAL VZDELANCOV O ROZVOJ KULTÚRY)

BRÁNA JAZYKOV OTVORENÁ (JANUA LINGUARUM RESERATA) UČEBNICA LATINČINY.

ZNAMENÁ ZLOM VO VYUČOVANÍ LATINČINY, VTEDY HLAVNÉHO PREDMETU ZAVRHOL DOGMATICKO-GRAMATICKÝ SPÔSOB ŠTÚDIA JAZYKOV)

HISTORICKÉ A KARTOGRAFICKÉ PRÁCE

O HISTÓRII STAREJ MORAVY: MAPA MORAVY (PODROBNÁ)

- PRVÉ VYDANIE 1627, nasledujúcich zhruba sto rokov bola kopírovaná predovšetkým v holandských a nemeckých atlasoch

PEDAGOGICKÉ PRÁCE

1. **VŠEOBECNÚ TEÓRIU VÝCHOVY** (OPIERA SA O FILOZOFIU)
  2. **DIDAKTICKÉ** (ROZPRACOVAL AJPODROBNEJŠIE NA PRINCÍPE SENZUALIZMU)
  3. **ŠPECIÁLNU METODIKU VYUČOVANIA**
  4. **UČEBNICE**
  5. **NÁVRH ORGANIZÁCIE A RIADENIA ŠKOLSTVA**
(REFORMA ŠKOLSKEJ SÚSTAVY)
-

SNAHY O REFORMU ŠKOLSTVA V ANGLICKU

V LEŠNE ŽIL AŽ DO R. 1656 S PRESTÁVKAMI VYPLNENÝMI POBYTOM V **ANGLICKU** (1641- 42), KDE PRIŠIEL NA POZVANIE PARLAMENTNÝCH KRUHOV ABY SA VENOVAL REORGANIZÁCI VEDY, VEREJNÉHO ŽIVOTA A ŠKOLSTVA (A VYBUDOVAL AKADÉMIU VIED, ALE DLHO SA TU NEZDRŽAL, PRETOŽE V ANGLICKU VYPUKLA VOJNA A ZAČALA REVOLÚCIA)

CESTA SVETLA (VIA LUCIS).

„NECH VŠE SAMO PLYNE, NENÍ ŽÁDNÉHO NÁSILI. JE MNOHO TĚCH, CO CHTĚJÍ VLÁDNOUT JINÝM, ALE SOBĚ NIKDO.“

ŠVÉDSKO (1642 – 48)

- VYJEDNÁVAL S KANCELÁROM OXENSTJERNOM.
- PÔSOBIL V ELBINGU, PRACOVAL NA UČEBNICI LATINČINY DVERE JAZYKOV OTVORENÉ, KTORÁ HO PRESLÁVILA PO CELEJ EURÓPE.

POBYT V BLATNOM POTOKU (1650 – 54)

- BLATNÝ POTOK (SÁROZPATAK) V UHORSKU. POBYT JE OBDOBÍM BOHATEJ LITERÁRNEJ, VEDECKEJ A PEDAGOGICKEJ ČINNOSTI.
- ŽIL V RODINE KNIEŽAŤA RÁKÓCZIHO, TU SI PRAKTICKY VYSKÚŠAL IDEU PANSOFICKEJ ŠKOLY.
- V TOMTO OBDOBÍ MAL K. ČULÉ KONTAKTY S MESTAMI NA VÝCHODNOM SLOVENSKU, OSOBITNE PREŠOVOM.
- NAPÍŠAL TU VÝZNAMNÉ DIELA: VŠEVEDNÁ ŠKOLA, ŠKOLA HROU, SVET V OBRAZOCH, REČ O VZDELANÍ DUCHA, ...

POSLEDNÉ ÚTOČIŠTE – AMSTERDAM

- PO TREŤOM POBYTE V LEŠNE (1654 –1656) VEĽKÝ POŽIAR ZNIČIL JEHO CENNÉ RUKOPISY
- VO VEKU 64 ROKOV ODCHÁDZA DO HOLANSKÉHO AMSTERDAMU, KDE STRÁVI POSLEDNÝCH 14 ROKOV SVOJHO ŽIVOTA.
- POD OCHRANOU BOHATÉHO MECENÁŠA (VEĽKOPODNIKATEĽA GEERERA) ŽIL BEZ EKONOMICKÝCH PROBLÉMOV
KONEČNE VYDAL VEŠKERÉ SPISY DIDAKTICKÉ
(*OPERA DIDACTICA OMNIA*), KTORÉ OBSAHOVALI PRÁCE Z POBYTU LEŠNA, ELBINGU, POTOCKÉ SPISY A NOVÉ AMSTERDAMSKÉ SPISY.

KOMENSKÝ O VÝCHOVE

- „Človek sa môže stať človekom len pomocou výchovy, nie je ničím, iba tým, čím ho robí výchova“
- K. CHÁPE ČLOVEKA AKO OBRAZ BOŽÍ AKO OBRAZ DOKONALÉHO PRAVZORU BOHA – TO NEZNAMENÁ LEN ZJEDNOTENIE S NAJVYŠŠOU DOKONALOSŤOU, ALE Zahrňuje požiadavku, že ČLOVEK SA MÁ ZDOKONALOVAŤ
- ČLOVEK JE PODĽA K. SLOBODNÁ AKTÍVNA BYTOSŤ KTORÁ MÁ SPRÁVNÝM SPÔSOBOM ROZVÍJAŤ NAJLEPŠIE STRÁNKY ĽUDSKEJ PRIRODZENOSTI
- ZA NAJVÝZNAMNEJŠÍ CIEĽ VÝCHOVY A VZDELÁVANIA POVAŽUJE ĽUDSKOSŤ ČLOVEKA

CIEĽ VÝCHOVY ODVODZUJE OD CIEĽA ĽUDSKÉHO ŽIVOTA – MÁ CHARAKTER INDIVIDUÁLNY A SOCIÁLNY

ČLOVEK SA STÁVA ČLOVEKOM LEN VZDELANÍM,
RESP. VÝCHOVOU, KTORÉ NAVRHUJE UŽ OD PRVÉHO ROKA ŽIVOTA A ROVNAKÉ PRE
VŠETKÝCH.

PRESADZOVAL:

- KOLEKTÍVNE VYUČOVANIE
- PRIRODZENÚ VÝCHOVU
- PEDAGOGICKÝ REALIZMUS
- POUŽÍVANIE MATERINSKÉHO JAZYKA V ŠKOLÁCH
- AKO PRVÝ NÁSTOJIL NA POŽIADAVKY JEDNOTNEJ ŠKOLY, PRIRODZENEJ VÝCHOVY.
- POZORNOSŤ VENOVAL NIELEN ROZUMOVEJ ALE AJ MRAVNEJ VÝCHOVE (KREŠŤANSKÁ MORÁLKA).

NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA je SRDCOM PEDAGOGIKY

„NERODÍME SA LEN PRE SEBA SAMÝCH, ALE AJ PRE BOHA A PRE BLÍŽNYCH, T. J. PRE SPOLOČNOSŤ ĽUDSKÉHO POKOLENIA, ABY SÚC O TOM OPRAVDIVO PRESVEDČENÍ, ZVYKALI SME SI HNEĎ OD DETSTVA SNAŽIŤ SA A USILOVAŤ SVOJOU SLUŽBOU BYŤ PROSPEŠNÍ ČO NAJVIAC ĽUĎOM.“

„ČO NIE JE VO VZŤAHU K BOHU A K BUDÚCEMU ŽIVOTU, JE ČISTÁ MÁRNIVOSŤ.“

V MRAVNEJ VÝCHOVE:

- ZÁUJEM,
  - POSTUPNOSŤ,
  - NÁZORNOSŤ,
  - SLOVO,
  - KONTROLA,
  - APLIKÁCIA.
-

KONCEPCIA systému škôl pre mládež podľa J.A.K.

- *„Hľa, my dospelí, ktorí len seba pokladáme za ľudí, vás [deti] za malé opice, len seba za múdrych, vás za nerozumných, len seba za výrečných, vás za nemluvňatá, sme odkazovaní do vašej školy!“*

DIEŤA ZAČÍNA **MATERSKOU ŠKOLOU** (RODINA, MATKA DO 6 ROKOV)

- POKRAČUJE **OBECNOU- NÁRODNOU** (OD 6 -12 ROKOV) KDE SA VYUČUJE REČ MATERINSKÁ
  - POKRAČUJE **LATINSKOU ŠKOLOU** (OD 12 DO – 18 ROKOV)
  - **AKADÉMIA** (OD 18 – 24 ROKOV) + 2 ROKY CESTOVANIA PO SVETE
-

VÝCHODISKÁ FILOZOFIE KOMENSKÉHO

K. ŠTUDOVAL EURÓPSKU FILOZOFIU ARISTOTELOVU

SCHOLASTIKU, PLATONIZMUS, BACONA, CAMPANELLU,

RATKEHO, BODINA. FILOZOFICKY CHCEL URČIŤ VZŤAH

ČLOVEKA K VESMÍRU, K SVETU.

HLUBINA BEZPEČNOSTI -1. SPIS, KDE HOVORÍ, ŽE ČLOVEK JE

MIKROKOZMOS V MAKROKOZME (PARACELZUS).

CESTA SVETLA – SPIS KDE JE BOJOVNÍKOM ZA MIER.

ĎALŠIE FILOZOFICKÉ PRÁCE

- LABYRINT SVETA A RÁJ SRDCE
- OBECNÁ PORADA O NÁPRAVE VECÍ LIDSKÝCH

V NEJ DÁVA NÁVOD AKO ZLEPŠIŤ SVET K LEPŠIEMU, MÁ 7

ČASTÍ:

- PANEGERSIA (VŠEBUDENIE)
  - PANANAUGIA (VŠEOŽIARENIE)
  - PANSOFIA (VŠEVEDA)
  - PAMPAEDIA (VŠEVÝCHOVA)
  - PANGLOTTIA (VŠEMLUVA)
  - PANORTHOSIA (VŠENÁPRAVA)
  - PANUTHESIA (VŠEVÝZVA)
-

FILOZOFIA VÝCHOVY

- *Omnia sponte fluant, absit violentia rebus- Všetko nech plynie samo sebou, nebude veciam robené násilie.*
  - JEHO PANSOFISTICKÁ POŽIADAVKA "OMNES, OMNIA, OMNIMO (VŠETKÝM, VO VŠETKOM, VŠESTRANNE)"
SA PREMIETLA DO CIEĽOV, OBSAHU A METÓD VÝCHOVY
A SLEDUJE VŠESTRANNÚ KULTIVÁCIU ĽUDSKEJ OSOBNOSTI
A JEJ SOCIALIZÁCIE.
  - K. NADVIAZAL NA GRÉCKU KALOKAGATICKÚ VÝCHOVU S AKCENTOM NA ROZVÍJANIE KRÁSY A DOBRA, MAL NA ZRETELI MÚDROŠŤ, LÁSKAVOSŤ, DOBROTU, MILOSRDNOSŤ A SAMOZREJME KULTÚRNOSŤ KOMENSKÉHO "CULTURA UNIVERSALIS" JE CIEĽAVEDOMÉ ZAMERANIE NA FORMOVANIE VZŤAHU K SVETU, K PRÍRODE, K POZNANIU, KU KULTÚRE, K ĽUDOM I K BOHU.
-

PANSOFICKÁ METÓDA

■ VÝCHODISKOM PRE VÝCHOVU A VZDELÁVANIE BOLA UNIVERZÁLNA POŽIADAVKA, KTOREJ ZÁKLADOM BOLA

KOMBINÁCIA:

– ANALÝZY

– SYNTÉZY

– SYKRÍZY

(ROZBORU, ZLOŽENIA DO CELKU A POROVNANIA)

ZNAMENALO TO ZAČÍNAŤ OD NAJŠIRŠIEHO CELKU.

OMNES

„Nie len deti šľachticov, alebo boháčov, ale rovnako všetky, šľachtické i nešľachtické, bohaté i chudobné, chlapci a dievčence, vo všetkých mestách i mestečkách, obciach o dedinách, musia sa prisťahovať do školy.“

PANSOFICKÉ VZDELÁVANIE A VÝCHOVA
SA DOTÝKALO VŠETKÝCH ĽUDÍ:

- BEZ ROZDIELU POHLAVIA
- VEKU
- BEZ ROZDIELU STAVU.

OMNIA

„učit' sa znamená kráčať k poznaniu“

NAUČIŤ VŠETKO PODSTATNÉ, ČO

POTREBUJE ČLOVEK PRE ŽIVOT

OMNIMO

- TRETIA *UNIVERZALISTICKÁ* POŽIADAVKA:

NASKRZ, *NAPRIEČ VŠETKÝM*, VŠESTRANNE

DIDACTICA MAGNA

- VZDELANOSŤ = AKO ZÁKLAD KAŽDEJ VÝCHOVY.
  - DÔRAZ KLADENÝ NA DOBROTU, LÁSKAVOSŤ , ALE AJ NA TO ČO JE V ĽUDSKEJ POVAHE VŠEOBECNÉ.
  - VIAC KRÁT PREPRACOVAL A POVAŽOVAL JU ZA SVOJE ZÁKLADNÉ PEDAGOGICKÉ DIELO(PÔVODNÁ ČESKÁ DIDAKTIKA MALA 30 KAPITOL, VEĽKÁ DIDAKTIKA – 33 KAPITOL).
  - VÝZNAMNÉ MYŠLIENKY SÚ :
  - „VYUČOVANIE MÁ ZAČÍNAŤ OD MLADOSTI A MÁ BYŤ ROZDELENÉ DO STUPŇOV“ (CELOŽIVOTNÉ VZDELÁVANIE)
  - DIEVČATÁ A CHLAPCI SA MAJÚ VZDELÁVAŤ SPOLOČNE (KOEDUKÁCIA)
-

V DIDAKTIKE PODAL KOMPLEXNÝ ROZBOR VYUČOVANIA. OBSAH A ZÁMER VYJADRIL TAKTO:

„V didaktike podávajúcej všeobecné umenie učiť všetkých všetko, alebo spoľahlivý a vybraný spôsob, ako možno po všetkých obciach, mestách a dedinách niektorého kresťanského štátu zriaďovať také školy, aby sa všetka mládež oboch pohlaví bez akejkoľvek výnimky mohla vyučovať v náukách, zušľachtovať v mravoch, naplňovať zbožnosť, a tak v rokoch dospievania stručne, príjemne a dôkladne sa naučiť všetko, čo je potrebné pre prítomný a budúci život.“

PRÍNOS VD PRE ORGANIZÁCIU VYUČOVANIA V CELEJ EURÓPE

- TRIEDNOHODINOVÝ SYSTÉM VÝUČBY
  - VYUČOVACIA HODINA AKO ZÁKLADNÁ JEDNOTKA
ROZVRHU A ORGANIZÁCIA VÝUČBY DO ŠKOLSKÉHO
ROKA
  - ZDÔVODŇUJE OPODSTATNENOSŤ SLOVNO-NÁZORNEJ
KONCEPCIE VYUČOVANIA (PROTI SCHOLASTICKEJ:
VYUČOVANIE TREBA ZAČÍNAŤ POZOROVANÍM VECÍ A NIE
VÝKLADOM O VECIACH.“
-

DIDAKTIKA – PEDAGOGIKA

- K. CHÁPE DIDAKTIKU ŠIRŠIE AKO DNES. ZAOBERÁ SA:
- CIEĽMI A ÚLOHAMI VÝCHOVY,
  - OTÁZKAMI OBSAHU VZDELÁVANIA,
  - OBSAHOM MRAVNEJ, TELESNEJ, NÁBOŽENSKEJ VÝCHOVY (ČO JE V SÚČASNEJ PEDAGOGIKE OBSAHOM TEÓRIE VÝCHOVY)
  - VYUČOVACÍMI ZÁSADAMI A PRINCÍPMI,
  - ALE AJ ORGANIZÁCIOU ŠKOLY A ŠKOLSKEJ SÚSTAVY.
-

XVII. kapitola VD: ZÁKLADOM ĽAHKOSTI PRI VYUČOVANÍ A UČENÍ SA

Omnia sponte fluant, absit violentia rebus-

Všetko nech plynie samo sebou, nebude veciam robené násilie.

„keď budeme kráčať v šľapajach prírody, ukáže sa, že vyučovanie mládeže bude postupovať ľahko. Základy ľahkosti pri vyučovaní a učení sa zhrnul do 10. zásad:

ZÁSADA I: Ak sa začne zavčasu, pred skazením myslí

ZÁSADA II: Ak sa bude diať s náležitou prípravou ducha

ZÁSADA III: Ak sa bude postupovať od všeobecného k zvláštnemu

ZÁSADA IV: Od ľahšieho k ťažšiemu

ZÁSADA V: Ak sa nikto nepreťažší prílišným množstvom učiva“

ZÁSADA VI: Ak sa bude všade postupovať pozvoľna

ZÁSADA VII: Ak sa nikto nebude nútiť do ničoho, leda, po čom sám zatúži,

ZÁSADA VIII: Všetko sa bude podávať názorne

ZÁSADA IX: Aby sa dalo hneď použiť

ZÁSADA X: Všetko stále jednou a tou istou metódou

ANALYTICKÁ DIDAKTIKA

- 10. KAPITOLA NAJNOVŠEJ METÓDY JAZYKOV BOLA VIAC KRÁT SAMOSTATNE UVEREJNENÁ AKO (DIDAKTIKA JE TEÓRIA SPRÁVNEHO VYUČOVANIA)
  - VYUČOVAŤ ZNAMENÁ USPÔSOBOVAŤ, ABY SA ŽIAK UČIL S CHUŤOU A DÔKLADNE
  - TEÓRIA VYUČOVANIA ZNAMENÁ OVLÁDAŤ ISTÉ METÓDY VYUČOVANIA, A V OPORE O NE VIESŤ ŽIAKA K VEDOMOSTIAM
-

---

187 DIDAKTICKÝCH PRAVIDIEL

- ZÁSADA NÁZORNOSTI
- ZÁSADA VEDECKOSTI
- ZÁSADA PRIMERANOSTI
- Z. OD JEDNODUCHŠIEHO K ZLOŽITEJŠIEMU
- Z. OD BLÍZKEHO K VZDIALENEJŠIEMU
- Z. OD ĽAHŠIEHO K ŤAŽŠIEMU A POD.
- (UVEDOMELOSTI, AKTIVITY, POSTUPNOSTI)

VÄČŠINA PG. ZÁSAD PLATÍ DODNES !

-
- ZÁSADA VI: AK SA BUDE VŠADE POSTUPOVAŤ POZVOLŔNA
  - ZÁSADA VII: AK SA NIKTO NEBUDE NÚTIŤ DO NIČOHO, LEDA, PO ČOM SÁM ZATÚŽI, PODĽA
  - ZÁSADA VIII: VŠETKO SA BUDE PODÁVAŤ NÁZORNE
  - ZÁSADA IX: ABY SA DALO HNEĎ POUŽIŤ
  - ZÁSADA X: VŠETKO STÁLE JEDNOU A TOU ISTOU METÓDOU

J. A. KOMENSKÝ (1991, S. 110) TVRDÍ, ŽE ZA TAKÝCHTO
PODMIENOK VŠETKO BUDE PLYNÚŤ POKOJNE A PRÍJEMNE.

SENZUALIZMUS ZÁKLAD SLOVNO-NÁZORNEJ KONCEPCIE

„VŠETKO PODĽA MOŽNOSTI PREDKLADAŤ ZMYSLOM,
NAJMÄ: VIDITEĽNÉ – ZRAKU, POČUTEĽNÉ – SLUCHU,
ZAVOŇATEĽNÉ – ČUCHU, OCHUTNATEĽNÉ – CHUTI,
HMATATEĽNÉ – HMATU, A KEĎ VOĽAČO MÔŽEME
SÚČASNE VNÍMAŤ NIEKOĽKÝMI ZMYSLAMI, MUSÍME TO
PREDKLADAŤ SÚČASNE NIEKOĽKÝM ZMYSLOM.“

SVET V OBRAZOCH ORBIS PICTUS

JOH. AMOS COMMENII, ORBIS SEN- SUALIUM PICTUS.

Hoc est,
Omnium fundamentalium in Mundo Re-
rum & in Vita Actionum
Pictura & Nomenclatura.

Die sichtbare Welt /

Das ist /
Aller vornemsten Welt-Dinge und Le-
bens-Varrichtungen
Vorbildung und Benahmung.

NORIBERGÆ,
Typis & Sumptibus MICHAELIS ENDTERI.
Anno Salutis clod LVIII.

— (2) —

Invitatio. Einleitung.
Meg-Szolítás. Zwánj.

M. Veni, puer! discere sapere.
L. Kommi her, knab! lerne
sing seyn.
M. József ide, gyermek! tanulj
bölcselkedni.
R. Pož sem pachole! vé
se maudrym býti.

P. Quid hoc est, sapere?
S. Was ist das? sing seyn?
G. Mitroda ez, bölcselkedni?
P. Co gest to? maudrym
býti?

M. Omnia, que, necessaria
sunt,

L. Alles, was nöthig ist!

M. Mindeneket, valamellyek
kükségnek,

R. Wjce (wiszecko) co po-
trebne gest!

recte intelligere, recte agere, recte
eloqui.
recht verstehen / recht thun
recht ausreden.
igazán meg-érteni, igazán tele-
kedni, igazán ki-mondani.
dobré rozuméni dobrie činiti /
dobré wyřnauti.

P. Quis me hoc docebit?
S. Wer wird mich das lehren?
G. Kitzoda tanul-meg engemet
erre?

P. Ado mne F tomu wyováj
(wynaváj?)

M. Ego, cum DEO.

L. Ich / mit GOTT.

M. En, ISTE N segitséggel.

R. Gá! s Bóhem.

P. Quid.

LXIV.
Faber-Murarius. Der Maurer.
A Kő-Mives. Zedník.

Faber-murarius 1 ponit funda-
mentum, & aëruit muros: 2
Der maurer 1 leget den grub-
und setzet mauern: 2
A kő-mives 1 vet fundamēto-
mot, és rak kő-falakat: 2
Zedník 2 zafkoda grunt / a
wyřtawuje zdi: 2
Sive è lapidibus,
entweder aus bruchsteinen /
vagy kőny-kőveköl,
budsto 3 kamenj /
quos lapideas (lapideas) aëruit in
lapideas, 3
welche der steinbauer bricht in
der steinruhe / 3
mellyket a kő-vágo ki-és a kő-
bányában, 3

Præcè Famenj? tamò ro Famen-
ne gestyni (ro tomu?) 3;
& látomus 4 coquadrat ad hor-
mam; 5
und der steinmeh 4 zubereitet
nach dem richtschrit; 5
és a kő-faragó a négy-keere
ismál az igazgató mérlek
serint; 5
a Famenne (teszt Famenne) 4
pistroguge wréle prá-
widta; 5
Sive è lateribus, 6
oder aus ziegelsteinen / 6
vagy téglaköl, 6
budtoje 3 cybel / 6
qui ex arená & luto, aqua intritis,
formantur,
welche

ĎALŠIE KOMENSKÉHO PEDAGOGICKÉ PRÁCE

- SVET V OBRAZOCH (ORBIS PICTUS)
- ŠKOLA HROU (SCHOLA LUDUS)
- BRÁNA JAZYKOV OTVORENÁ (JANUA LINGUARUM RESERATA)

ZÁSADNE NOVÚ A PROGRESÍVNU UČEBNICU LATINČINY ĎALŠÍCH CUDZÍCH JAZYKU BOLA, V KTOREJ JE ZHRNUTÉ OSEM TISÍC SLOV DO TISÍCA VIET A DO JEDNÉHO STA VECNÝCH OKRUHOV, ČO UMOŽNILO SÚČASNE VYJADRIŤ NÁZORNE I SLOVOM A NEODTRHOVAŤ, AKO SA DOSIAL DIALO, JAZYKOVÚ VÝCHOVU OD SÚSTAVNÉHO POZNÁVANÍU SKUTOČNOSTI.

SYNKRITICKÁ METÓDA

POROVNÁVANIE PRÍRODNÝCH JAVOV

S VÝCHOVNÝMI

„NAJLEPŠÍ POSTUP NA UDRŽANIE DISCIPLÍNY MÁ NEBESKÉ SLNKO,
KTORÉ POSKYTUJE RASTÚCIM VECIAM SVETLO A TEPLA VŽDY, DÁŽĎ
A VIETOR ČASTO, BLESKY A BÚRKU ZRIEDKA, I KEĎ AJ TIETO SLÚŽIA
ICH DOBRU.“

PRVÁ UCELENÁ KONCEPCIA PREDŠKOLSKEJ VÝCHOVY

INFORMATORIUM ŠKOLY MATEŘSKÉ

„UČIŤ SA MÔŽE, KTO JE NATO PRIPRAVENÝ“

„NEODKLADAŤ UČENIE, AK JE NA TO PRIPRAVENÝ“

KNIHA PRE RODIČOV - ROZSAHOM NEVEĽKÉ DIELO, NO NESMIERNE BOHATÉ NA MYŠLIENKY O VÝCHOVE NAJMENŠÍCH (ŽIVOTOSPRÁVA, ROZUMOVÝ A CITOVÝ VÝVIN).

SYSTEMATICKÝ NÁVOD PRE MATKY, AKO ÚSPEŠNE ROZVÍJAŤ VÝCHOVU NAJMENŠÍCH V RODINE A AKO ICH PRIPRAVOVAŤ PRE ŠKOLSKÚ DOCHÁDZKU.

ZAČAŤ TREBA ČÍM SKOR... NA DOBREJ VÝCHOVE ZÁLEŽÍ...

- VYSLOVIL POŽIADAVKU ZDOKONAĽOVANIA ČLOVEKA UŽ V RANNOM DETSTVE:
„CELKEM VZATÉ JSME TAKÍ (TELOM, DUCHOM, MRAVMI, SNAŽENÍM, REČOU, CHOVANÍM), AKÝMI NÁS UČINILA PRVNÍ VÝCHOVA“.

1.- 6. ROK ŽIVOTA : MATERSKÁ ŠKOLA / RODINNA VYCHOVA

- VŠETKÝM GENERÁCIÁM PEDAGÓGOM TEORETIKOV I PRAKTIKOV KOMENSKÝ DÁVA PODNET K SKÚMANIU PROCESU VÝCHOVY I K DEFINÍCII POJMU VÝCHOVA.
-

J. A. KOMENSKÝ AKO UČITEĽ UČITEĽOV

POŽIADAVKY NA DOBRÉHO UČITEĽA

- ZHRNUL V PAMPAEDII (ŠTVRTÉ DIELO VŠEOBECNEJ PORADY O NÁPRAVE ĽUDSKÝCH VECÍ)

DO TROCH ZÁSAD:

1. ABY KAŽDÝ UČITEĽ BOL TAKÝ, AKÝMI MÁ ROBIŤ INÝCH
2. ABY KAŽDÝ UČITEĽ POZNAL SPÔSOBY, AKO UROBIŤ INÝCH TAKÝMI
3. ABY BOL HORLIVÝ VO SVOJOM DIELE.

OSOBNOSŤ UČITEĽA

- K. HOVORÍ O UČITEĽOVI, KTORÝ MÁ ŽIVOTNÚ MÚDROŠŤ, MORÁLNE, NÁBOŽENSKÉ A SOCIÁLNE HODNOTY (KVALITY).
- ŽELAL SI, ABY UČITEĽ ŽIAKOM DOBRE ROZUMEL, ABY V DNEŠNOM JAZYKU BOL DOBRÝM PSYCHOLÓGOM.
- ZA DÔLEŽITÉ POVAŽOVAL, ABY SI UČITELIA VYTVÁRALI SPRÁVNY ÚSUDOK A ABY SI CVIČILI PAMÄŤ (ODMIETAL MEMOTECHNIKU AKO NÁSILNÚ A JEDNOSTRANNÚ ROBIACU SO ŽIAKOV PAPAGÁJE).

OMNIA SPONTE FLUANT, ABSIT VIOLENTIA REBUS

- MAJÚ PRACOVAŤ S RÔZNYMI SCHOPNOSŤAMI ŽIAKOV
ZAPAMATAŤ SI RÔZNE ÚDAJE, VYVOLAŤ SI VECI, ČIŽE
PROCESY VTLÁČANIA, UCHOVÁVANIA A VYBAVOVANIA
SI VNEMOV
- NESMÚ ZABÚDAŤ NA OPAKOVANIE VEDOMOSTÍ ŽIAKOV
- NESMÚ TIEŽ ZABÚDAŤ NA SPÁJANIE NOVÝCH
VEDOMOSTÍ S PREDCHÁDZAJÚCIMI

DETI - KLENOTY DIAMANTY NAJDRAHŠIE

„HĽA, MY DOSPELÍ, KTORÍ LEN SEBA POKLADÁME ZA ĽUDÍ, VÁS [DETI] ZA MALÉ OPICE, LEN SEBA ZA MÚDRYCH, VÁS ZA NEROZUMNÝCH, LEN SEBA ZA VÝREČNÝCH, VÁS ZA NEMLUVŇATÁ, SME ODKAZOVANÍ DO VAŠEJ ŠKOLY!“

VY STE NÁM DANÍ ZA UČITEĽOV, VAŠE ČINY NAŠIM ZA IDEÁL A VZOR!

PRVÝ POKUS O DIFERENCIÁCIU ŽIAKOV PODĽA SPÔSOBILOSTÍ A NADANIA – PRVÉ ZÁKLADY ŠPECIÁLNEJ PEDAGOGIKY

- DETI S OSTRÝM ROZUMOM

- 1) VEDYCHTIVÉ A POSLUŠNÉ
- 2) POSLUŠNÉ, ALE POMALÉ
- 3) VEDYCHTIVÉ, ALE NEPOSLUŠNÉ

- DETI S NEDOSTATOČNE OSTRÝM ROZUMOM

- 4) VEDYCHTIVÉ A POSLUŠNÉ
  - 5) LENIVÉ ALE PODDAJNÉ
  - 6) VEDYCHTIVÉ, SCHOPNÉ, PODDAJNÉ
-

NAJVYŠŠIE JE MRAVNOSŤ A ZBOŽNOSŤ; AŽ CEZ NE BUDEME POVÝŠENÍ NAD INÉ TVORY...

- K. KLADIE DORAZ NAJVIAC NA MRAVNÚ VÝCHOVU A UPOZORŇUJE NA TO, ŽE PRAVÉ MRAVNE KONANIE SA NEDOSIAHNE SLOVA MRAVNÝM KONANÍM ALEBO POZNANÍM, ALE LEN SAMOTNÝM. ROZHODUJÚCE SÚ VZORY (RODIČIA, UČITEĽ, SPOLUŽIAK) A DISCIPLÍNA.
  - TOTO JE U K. PEDAGOGICKY DÔLEŽITEJŠIE NEŽ UPREDNOSTŇOVANIE SPRAVODLIVOSTI, MÚDROSTI, CHRABROSTI A STRIEDMOSTI, DÔLEŽITEJŠIE NEŽ ŠTYRI CNOSTI.
-

15. 11. 1670

KOMENSKÝ ZOMIERA V AMSTERDAME (HOLANDSKO) PO DLHŠEJ
CHOROBE VO VEKU 78 ROKOV.

POCHOVALI HO 22. NOVEMBRA VO VALÓNSKOM KOSTOLÍKU V
NAARDENE PRI AMSTERDAME, KDE MU V MEDZIVOJNOVOM OBDOBÍ
UMIESTNILI PAMÄTNÍK.

V SÚČASNOSTI MU VĎAČNÍ RODÁCI POSTAVILI MÚZEUM S
PAMIATKAMI NA JEHO DIELO.

ZHRNUTIE

K. BOL NAJVÝZNAMNEJŠOU OSOBNOSŤOU 17. STOROČIA, POVAŽUJE SA DODNES ZA UČITEĽA NÁRODOV A MNOHÉ JEHO PEDAGOGICKÉ MYŠLIENKY SÚ AKTUÁLNE AJ V SÚČASNOSTI.

VYPRACOVAL SYSTÉM PEDAGOGIKY AKO VEDY, NATOLKO PREDSTIHOV DOBU, ŽE ŠKOLA JEHO PREDSTÁV STÁLE ZOSTÁVA IDEÁLOM.

- JEHO MYŠLIENKY SÚ DOPOSIAL' NIELEN UŽITOČNÝM POUČENÍM PRE ŠKOLU SÚČASNOSTI, ALE V INOM ZMYSLE AJ PROGRAMOM PRE ŠKOLU BUDÚCNOSTI, AKO PRVÝ POUŽIL TIETO POJMY:
  - ŠKOLSKÝ ROK
  - ŠKOLSKÉ PRÁZDNINY
  - ŠKOLSKÝ TÝŽDEŇ
  - POČET VYUČOVACÍCH HODÍN
  - PLÁN ORGANIZÁCIE ŠKOLSKEJ PRÁCE.
- KOMENSKÝ BOL UZNÁVANÝ AJ POČAS SVOJHO ŽIVOTA.
- JEHO PEDAGOGICKÉ DIELA BOLI PRELOŽENÉ DO NIEKOĽKÝCH JAZYKOV.
- KOMENSKÝ SA MYŠLIENKOU VÝCHOVY V RANOM DETSTVE STÁVA VÝZNAMNÝM PREDCHODCOM PESTALOZZIHO A FRÖBELA.

Literatúra

KOMENSKÝ, J. A.: *Veľká didaktika*. 2. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1991. 271 s. ISBN 80-08-01022-3.

KOMENSKÝ, J. A.: *Vybrané spisy II*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1956. 436 s.

KOMENSKÝ, J. A. 1991. *Informatórium školy materskej*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 158 s. ISBN 80-08-01568-3.

KOMENSKÉHO MRAVOUCNÉ DESATERO.

STÍHEJ CTNOSTI, VYHYBEJ SE NEPRAVOSTEM!

I. Nevypravuj všeho, co víš;
nevěř všemu, čeho se doslycháš, nežádej všeho, co vidíš,
nečiň všeho, co můžeš, než toliko, co jsi povinen:
a budeš opatrný.

II. Buď skromný, ne nestydatý,
mlčelivý, nikoli mluvňý!
Když kdo mluví, mlč;

když tobě co praví, poslouvej;
když tobě co poroučí, buď mu po vůli!

III. Ke všem buď vlídný, k nikomu úlisný,
vystříhej se pochlebovati!

IV. Buď dále nadto spravedliv!

Nežádej ničeho cizího, nic sobě neosobuj!

**V. Máš býti také udatný, ku pracem
čilý, zanechej prázdňé lenochům!**

VI. Štěstěna bývá nestálá,
přináší rozdílné případy, často smutné.
A ty snáš trpělivý člověk, choulostivý
vzdychá, pláče a kvílí.

VII. Buď i dobrotivý a milosrdný!
Kdo tebe oč žádá, dej mu, máš-li;
bídnému pomáhej, můžeš-li!

VIII. Urazil-li tě kdo, promiň mu vinu!
Ublížil-lis ty komu, ukoj a ukroť jej!
Krásno jest tlumiti zlost, odpouštěti vinníku
a promijeti odprošujícímu.

IX. Nezáviděj nikomu, přej všem,
vděk se čiň, komukoli můžeš, a
zalibiš se všem dobrým lidem.

X. Mluv vždy pravdu, nechtěj lháti!

V letech 1634-36 v Přerově správce školy, 1636-38 kaznář a kazatel,
1638-22 ve Falešově správce školy, 1632-38 v Čechách životní háj,
1628-41 v Lešně českým břeštin sloužil, o gymnasiu se staral,
1641 a 1642 v Londýně a Švéděch snažil se o vědu a školy.

1642-48 v Elblögu pilně spravuje, 1648-50 v Lešně jako
biskup Jednoty Břevrakové spravuje, 1650-54 v Biatném
Pratku nově školy zřizuje, 1654-56 zase v Lešně o Jednotu
pečuje, 1656-70 v Amsterdamě spisy vydává a učí.

Komenškův znak

Kdo přispěl k umění
a rozvoji v obecně,
tím přispěl k štěstí.

Komenškův znak

Kdo přispěl k umění
a rozvoji v obecně,
tím přispěl k štěstí.